

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی ، گروه جغرافیا

پلیان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش : برنامه ریزی روستایی

عنوان:

ارزیابی عملکرد شوراهای اسلامی در مدیریت روستایی:

مطالعه موردی دهستان گوزلدره شهرستان ابهر

استاد راهنما :

دکتر علیرضا استعلاجی

استاد مشاور:

دکتر مسعود مهدوی حاجیلونی

پژوهشگر:

حکیمه مرادی

پاییز ۱۳۹۱

تقديم به بهترين هاي زندگيم:

پدر و مادر مهربانم، که وجودشان
بهانه زندگيم و عطر ياس
دعاهايشان اعتبار زيستن.

تقدیم و تشکر:

کسی که راهی را با عشق می‌پیماید،
هرگز راه را تنها نپیموده است

منت خدای را عزوجل که طاعتش موجب قرب است
و به شکر اندرش مزید نعمت، هر نفسش که برآید
مد حیات است و چون فرو رود مفرح ذات یگانه
ایزد مهربان را سپاسگزارم فرصت آموختن الفبای
علم و انسانیت را برای ما فراهم نمود که در سایه
لطف آن یگانه بزرگوار و صاحبان حقش این موهبت
گرانقدر نصیب ما شد.

این دستنوشته برگه سبزی است پیشکش و ناچیز
که به دیده منت تقدیم به تمامی اساتید که با نگاه
و کلام دلسوزانه و متعهدانه‌شان راه و رسم
انسانیت و علم را به ما آموختند. امید است که
بتوانم قدردان و سپاسگزار تمامی اساتید خود از
الفبای کودکانی تا بی‌نهایت علمی خود باشم.

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب حکیمه مرادی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۹۰۶۴۲۶۷۴۰۰ در رشته جغرافیا و برنامه ریزی روستایی در تاریخ ۹۱/۱۰/۶ از پایان نامه خود تحت عنوان ارزیابی عملکرد شوراهاى اسلامی در مدیریت روستایی: مطالعه موردی دهستان گوزلدرد شهرستان اهر با کسب نمره ۱۷/۷۵ و درجه بسیار خوب دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می‌شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: حکیمه مرادی

تاریخ و امضاء
۹۱/۱۰/۴

بسمه تعالی

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی

دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی	کد واحد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۲۱۵۱۸۹۰۲۰۰۶
عنوان پایان نامه: ارزیابی عملکرد شوراهای اسلامی در مدیریت روستایی: مطالعه موردی دهستان گوزلدره شهرستان ابهر		
نام و نام خانوادگی دانشجو: حکیمه مرادی	تاریخ شروع پایان نامه: ۹۰/۱۱/۱۰	تاریخ اتمام پایان نامه: ۹۱/۱۰/۶
شماره دانشجویی: ۸۹۰۶۴۲۶۷۴۰۰		
رشته تحصیلی: جغرافیا - برنامه ریزی روستایی		
استاد / استادان راهنما: دکتر علیرضا استعلاجی		
استاد / استادان مشاور: دکتر مسعود مهدوی حاجیلونی		
آدرس و شماره تلفن: زنجان - سلطانیه - روستای قره بلاغ - خ شهید انصاری - کوچه پروین اعتصامی - پلاک ۲۸۵		
چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده): شورا از ریشه دارترین اصول عرفی و مقررات سنتی از بارزترین شیوه های عقلایی در زندگی جمعی است. حتی قدیمی ترین شیوه ها و روش های مدیریت در تکاپوی اجتماعی نوع بشر نشانه هایی از نظام شورایی را بر عهده دارد. به این علت تاکنون زوایای مختلفی از عملکرد شورا مورد بررسی محققان قرار گرفته است. این تحقیق نیز در نگرشی متفاوت به ارزیابی عملکرد شوراهای روستایی دهستان گوزلدره شهرستان ابهر پرداخته است. روش تحقیق نیز تحلیلی - توصیفی است. لذا پس از تهیه چارچوب نظری تحقیق اقدام به تهیه پرسشنامه و انجام عملیات میدانی (مصاحبه، مشاهده و تکمیل پرسشنامه) استفاده شده است. در رابطه با ارزیابی عملکرد شوراها در مدیریت روستایی پس از آزمون و نتایج آزمون نشان داد که اعضای شورای اسلامی دهستان گوزلدره عملکرد مثبتی از نظر مدیریتی، اقتصادی و اجتماعی داشته است ولی نتوانسته در زمینه مشارکت روستایی موفق باشد. کلید واژه: روستا، مدیریت، مدیریت روستایی، عملکرد، شوراهای اسلامی روستایی متغیر وابسته: عملکرد شوراهای اسلامی متغیر مستقل: مدیریت روستایی		

تاریخ و امضا:

مناسب است
مناسب نیست

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	پیشگفتار
	چکیده
	فصل اول
	کلیات
۲	۱- مقدمه
۳	۱-۱ بیان مسئله
۷	۲-۱ ضرورت انجام تحقیق
۹	۳-۱ هدف‌های تحقیق
۱۰	۴-۱ سوالات تحقیق
۱۱	۵-۱ فرضیه های تحقیق
۱۱	۶-۱ پیشینه تحقیق
۲۶	۷-۱ قلمرو تحقیق
۲۶	۱-۷-۱ روش تحقیق
۲۷	۲-۷-۱ جامعه آماری
۲۷	۳-۷-۱ روش نمونه‌گیری
۲۸	۴-۷-۱ شیوه گردآوری اطلاعات
۲۸	۵-۷-۱ ابزارهای گردآوری
۲۸	۶-۷-۱ شیوه‌های تجزیه و تحلیل یافته
۲۸	۸-۱ موانع و مشکلات تحقیق
	فصل دوم

ادبیات و پیشینه تحقیق

۳۱	۲- مفاهیم و اصطلاحات
۳۴	۲-۱-۱- شورا به عنوان يك نهاد محلي
۴۲	۲-۱-۲- مدیریت روستایی و تجارت آن
۶۷	۲-۲- پایه‌های نظری و مفهومی تمرکز و تمرکززدایی
۸۱	۲-۲-۲- پایه‌های نظری و مفهومی مشارکت
۹۵	۲-۲-۳- پایه‌های نظری و مفهومی ارزیابی عملکرد

فصل سوم

ویژگی‌های جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

۱۰۷	۳-۱- ویژگی‌های جغرافیایی طبیعی
۱۰۷	۳-۱-۱- موقعیت
۱۱۳	۳-۱-۲- زمین‌شناسی
۱۱۳	۳-۱-۳- توپوگرافی
۱۱۳	۳-۱-۴- اقلیم
۱۱۴	۳-۱-۵- خاک
۱۱۵	۳-۱-۶- منابع آب
۱۱۵	۳-۱-۷- پوشش گیاهی
۱۱۶	۳-۱-۸- حیات جانوری
۱۱۶	۳-۲- ویژگی‌های جغرافیایی انسانی
۱۱۶	۳-۲-۱- موقعیت و پیشینه تاریخی
۱۱۷	۳-۲-۲- ویژگی‌های اجتماعی و جمعیتی

۳-۲-۳ ویژگی‌های اقتصادی (ترکیب فعالیتی) ۱۱۹

۳-۲-۴ ویژگی‌های کالبدی (سازمان فضایی- شبکه ارتباطی- عناصر کالبدی) ۱۲۱

فصل چهارم

تجزیه و تحلیل داده‌ها

مقدمه ۱۲۸

تحلیل وضعیت از نظر محقق ۱۲۸

یافته‌های توصیفی ۱۳۱

یافته‌های مربوط به فرضیه‌ها ۱۳۵

فصل پنجم

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

مقدمه ۱۴۲

۵-۱- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ۱۴۳

۵-۱-۱- جمع‌بندی براساس اهداف تحقیق ۱۴۴

۵-۲- نتایج تطبیقی فرضیه‌ها ۱۴۶

۵-۳- راهکارهای پیشنهادی ۱۴۸

۵-۳-۱- راهکارهای پیشنهادی کلان ۱۴۹

۵-۳-۲- راهکارهای پیشنهادی مدیریتی برنامه ریزی در سطح منطقه مورد مطالعه ۱۴۹

۵-۳-۳- راهکارهای پژوهشی ۱۵۰

۵-۴- پیشنهادات تحقیق ۱۵۰

۵-۵- مدل پیشنهادی تحقیق ۱۵۳

منابع فارسی ۱۵۵

منابع لاتین ۱۶۰

ضمائم

فهرست جداول

- جدول ۱ فراوانی افراد شرکت کننده در پژوهش برحسب جنس ۱۳۱
- جدول ۲ فراوانی افراد شرکت کننده در پژوهش برحسب سن ۱۳۲
- جدول ۳ فراوانی افراد شرکت کننده در پژوهش برحسب سطح تحصیلات ۱۳۳
- جدول ۴ فراوانی افراد شرکت کننده در پژوهش برحسب مشاغل ۱۳۴
- جدول ۵ فراوانی تعداد پاسخ های افراد روستادرجواب سوال ((شورای شما تا چه حد می تواند برای توسعه و بهبود وضعیت روستای شما فعالیت کند.)) ۱۳۵
- جدول ۶ فراوانی تعداد پاسخ های افراد روستادرجواب سوال ((به نظر شما حیطة وظایف شورای روستایی کدام زمینه هارادبر می گیرد.)) ۱۳۶
- جدول ۷ فراوانی تعداد پاسخ های افراد روستادرجواب سوال ((وضعیت روستا از نظر امور عمرانی، بهداشتی بعد از ایجاد شوراها چگونه شده است؟)) ۱۳۷
- جدول ۸ فراوانی تعداد پاسخ های افراد روستادرجواب سوال ((وضعیت روستا از نظر اقتصادی اجتماعی و... بعد از ایجاد شوراها چگونه شده است؟)) ۱۳۸
- جدول ۹ فراوانی تعداد پاسخ های افراد روستادرجواب سوال ((به نظر شما شوراها تا چه حدی توانسته اند مشارکت مردم در امر اداره روستا کمک نمایند؟)) ۱۳۹
- جدول ۱۰ فراوانی تعداد پاسخ های افراد روستادرجواب سوال ((همبستگی بین مردم روستا پس از ایجاد شورا)) ۱۴۰

فهرست نمودارها

- نمودار جدول ۱ جنسیت ۱۳۱
- نمودار جدول ۲ سن ۱۳۲
- نمودار جدول ۳ تحصیلات ۱۳۳
- نمودار جدول ۴ شغل ۱۳۴

- نمودار جدول ۵ شورای شما تا چه حد می تواند برای توسعه و بهبود وضعیت روستای شما
 فعالیت کند ۱۳۵
- نمودار جدول ۶ به نظر شما حیطة وظایف شورای روستایی کدام زمینه ها را در بر می گیرد.
 ۱۳۶
- نمودار جدول ۷ وضعیت روستا از نظر امور عمرانی ، بهداشتی بعد از ایجاد شوراها چگونه شده
 است؟ ۱۳۷
- نمودار جدول ۸ وضعیت روستا از نظر اقتصادی اجتماعی و ... بعد از ایجاد شوراها چگونه شده
 است؟ ۱۳۸
- نمودار جدول ۹ به نظر شما شوراها تا چه حدی توانسته اند مشارکت مردم در امر اداره
 روستا کمک نمایند؟ ۱۳۹
- نمودار جدول ۱۰ همبستگی بین مردم روستا پس از ایجاد شورا ۱۴۰

چکیده:

شورا از ریشه دارترین اصول عرفی و مقررات سنتی از بارزترین شیوه های عقلایی در زندگی جمعی است. حتی قدیمی ترین شیوه ها و روش های مدیریت در تکاپوی اجتماعی نوع بشر نشانه هایی از نظام شورایی را بر عهده دارد. به این علت تاکنون زوایای مختلفی از عملکرد شورا مورد بررسی محققان قرار گرفته است. این تحقیق نیز در نگرشی متفاوت به ارزیابی عملکرد شوراهای روستایی دهستان گوزلدره شهرستان ابهر پرداخته است. روش تحقیق نیز تحلیلی - توصیفی است. لذا پس از تهیه چارچوب نظری تحقیق اقدام به تهیه پرسشنامه و انجام عملیات میدانی (مصاحبه، مشاهده و تکمیل پرسشنامه) استفاده شده است. در رابطه با ارزیابی عملکرد شوراها در مدیریت روستایی پس از آزمون و نتایج آزمون نشان داد که اعضای شورای اسلامی دهستان گوزلدره عملکرد مثبتی از نظر مدیریتی، اقتصادی و اجتماعی داشته است ولی نتوانسته در زمینه مشارکت روستایی موفق باشد.

کلید واژه: روستا، مدیریت، مدیریت روستایی، عملکرد، شوراهای اسلامی روستایی

متغیر وابسته: عملکرد شوراهای اسلامی

متغیر مستقل: مدیریت روستایی

پیش‌گفتار

یکی از مشخصات بارز کشورهای در حال توسعه از جمله ایران داشتن درصدهای بالای جمعیت روستایی است. با وجود همه تغییرات و تحولات صورت‌گرفته در جامعه ایران در طول چهار دهه اخیر، هنوز حدود ۳۸ درصد از کل جمعیت کشور در بیش از ۶۰ هزار روستایی فعال ساکن هستند. وجود این درصد بالای روستا نشینی به همراه تفرق و پراکندگی نقاط روستایی در پهنه سرزمین ملی از یک طرف و مسائل و مشکلات به وجود آمده برای شهرها در اثر مهاجرت روستاییان به دلیل بی‌توجهی به وضعیت روستاها در طول چند دهه، لزوم توجه به روستاها و برنامه‌ریزی دقیق برای کاستن از حل مشکلات روستاهای کشور و به دنبال آن کاهش مشکلات جامعه شهری را می‌طلبد. در کشور ایران ده آخرین قطعه از تقسیمات سیاسی کشور است و هنوز هم با تحولات اجتماعی و سیاسی کشور پایه استواری را تشکیل می‌دهد که رفع بسیاری از نیازهای جامعه را بر دوش می‌کشد. در تقسیمات سیاسی کشوری، کشور به تعدادی استان تقسیم می‌شود، که هر استان چند شهرستان را در بر می‌گیرد و شهرستان نیز خود شامل تعدادی بخش و دهستان می‌گردد. و سرانجام مجموعه‌ای از دهلت هستند که واحدهای به نام دهستان را به وجود می‌آورند. تعداد روستاهای فعال و زنده کشور را ۶۰ هزار ذکر می‌کنند. روستا نه فقط مرکز تجمع گروهی از ساکنان کشور است، بلکه جایگاه فعالیت‌های متنوعی از قبیل زراعت، باغداری، دامپروری، صنایع دستی و دادوستد نیز می‌باشد که به علت پراکندگی و دوری از شهرها و گاه عدم جاده‌های ارتباطی مناسب گرفتار مشکلات عدیده‌ای از نظر اقتصادی و اجتماعی است (قریب، ۱۳۷۷، ص ۶۸).

در دهه ۶۰ میلادی مدیریت مشارکتی به‌عنوان یکی از راهکارهای مؤثر در جهت کاستن از مشکلات روستاها در سطح جهان به خصوص جوامع پیشرفته مطرح گردید. مشارکت مردم در روند توسعه نزد صاحب‌نظران از چنان اعتباری برخوردار است که بعضاً توسعه را معان مشارکت دانسته یا مشارکت را وسیله و هدف توسعه ذکر کرده‌اند مفهوم واژه مشارکت ظاهراً روشن است، ولی عملاً تغییرات متفاوتی از آن ذکر کرده‌اند زمانی مشارکت را از ابعاد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و غیره ملاحظه کرده و گاهی نیز مشارکت در اجرا را مدنظر داشته و از مشارکت در تصمیم‌گیری، ارزشیابی، نظارت و پیگیری حرفی به میان نمی‌آورند (ابراهیم‌زاده، ۱۳۷۷، ص ۱).

شوراهای اسلامی روستایی که پس از پیروزی انقلاب اسلامی با توجه به اصول اساسی جمهوری اسلامی و نظام متکی بر امور شورایی پا به عرصه حیات گذاشتند به‌عنوان ابزاری مناسب باری مشارکت دادن مردم و محلی در تعیین سرنوشت خویش از یک طرف و کاستن مشکلات ناشی از مدیریت متمرکز و تمرکززدایی از طرف دیگر مطرح گردیدند. با توجه به چارچوب کلی این مباحث، پژوهش حاضر بر این مبنا شده‌اند تا چه حدی توانسته است مشارکت مردم روستایی را در پی داشته باشند و به اهداف پیش‌بینی شده تا چه حدی توانسته‌اند مشارکت

مردم روستایی را در پی داشته باشند و به اهداف پیش‌بینی شده برای آنها در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران دست یابند.

به این ترتیب و با توجه به آنچه که در بالا مطرح شد این پژوهش در ۵ فصل فراهم شده است، جهت ارائه چشم‌انداز کلی مراحل مختلف این پژوهش به ارائه این گفتارها می‌پردازیم، در فصل اول، کلیات بحث مطرح می‌گردد به این صورت که ابتدا بیان مسئله و ضرورت تحقیق اهداف و فرضیه‌های تحقیق بیان می‌گردد. سپس به بیان روش‌هایی که کار گرفته شده در گردآوری این پژوهش اشاره می‌گردد، موانع و مشکلات بر سر انجام این تحقیق، پیشینه تحقیق و در پایان مفاهیم به کار گرفته شده در طرح مسئله تحقیق ذکر می‌شود.

در فصل دوم مدیریت روستایی مورد بررسی قرار می‌گیرد به این ترتیب که ابتدا مفاهیم روستا، مدیریت روستایی مورد کاوش می‌گیرد. سرانجام روستانشینی و به همراه تحولات آن در دهه‌های اخیر و مدیریت روستایی در ایران مورد بحث قرار می‌گیرد. بعد شوراهای اسلامی روستایی مورد بررسی قرار می‌گیرد. در ابتدا پایه‌های نظری و مفهومی تمرکز و تمرکززدایی مورد مطالعه قرار می‌گیرد، پس از آن شکل‌گیری سازمان‌های مهمی در جهان، جایگاه سازمان‌های محلی و سلسله مراتب حکومت و تعریف سازمان‌های محلی مورد بررسی قرار می‌گیرد. سابقه تمرکززدایی و شکل‌گیری سازمان‌های محلی در ایران بعد از آن آمده است.

سپس پایه‌های نظری و مفهومی مشارکت مردمی که شامل مشارکت مردمی و نقش آن در توسعه، تعاریف و مفاهیم مشارکت، انواع و اشکال مشارکت، اهداف مشارکت‌های سیاسی، اجتماعی، مشارکت در اجتماعات محلی و نیاز به مشارکت روستایی، شورا در اسلام و جایگاه مشارکت‌های مردمی و شوراهای اسلامی در قانون اساسی مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

فصل اول

کلیات

افزایش روزافزون جمعیت و ضرورت تأمین غذای موردنیاز آنها از یکسو و برقراری امنیت و عدالت اجتماعی از سوی دیگر ضرورت بازنگری در توجه به مناطق روستایی را از ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی و جغرافیایی دو چندان ساخته است. از طرف دیگر عمده مساحت کشور ما نیز در این محدوده قرار دارد، اما این عرصه با هر وسعتی که باشد دارای امکانات، پتانسیل‌ها و استعدادهاي محدودی است.

بحث مدیریت روستایی در ایران طی چند دهه گذشته در ابعاد سیاسی، اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی و حقوقی یکی از مهمترین چالش‌های برنامه‌ریزان و متخصصین بوده است. به این منظور از گذشته‌های دور تاکنون سیاست‌های متعددی تهیه و اجرا شده است تا قبل از مشروطه و عهد قاجار برای مدیریت روستاها تشکیلات رسمی و منسجمی وجود نداشت و اداره امور دهات در دست مالکان بزرگ بود که آنها نیز از طریق حاکمان محلی اعمال مدیریت می‌نمودند. بعد از انقلاب مشروطه به‌ویژه پس از اصلاحات ارضی دهه ۴۰ به‌تدریج دولت جایگزین مالکان گردید و مدیریت روستاها را همانند شهرها به‌دست گرفت. اداره فلاحه، وزارت تعاون و امور روستاها، اداره اصلاحات ارضی، اداره کشاورزی، اداره خدمات روستایی و عشایری، جهاد سازندگی، بنیاد مسکن و بخش‌داری‌ها از جمله ادارات و نهادهایی هستند که هر یک به نوعی ادعای مدیریت روستاها را داشته و برخی‌ها کماکان دارند. در شرایط روستاهای ایران، تعداد سازمان‌ها و ادارات محلی و منطقه‌ای که به تبع سیاست‌های سازمان‌های مرکزیشان به نوعی دستی در روستاها دارند به ۲۸ واحد می‌رسد. لیکن به زعم مردم و کارشناسان مشکلات عدیده‌ای وجود دارد که به طور مستقیم و غیرمستقیم موجب نارضایتی روستائیان را فراهم می‌سازد به نظر می‌رسد فایده گرفتن یکپارچگی عوامل روستا، پراکنده بودن مدیریت و عدم مشارکت مؤثر مردم در فرآیند مدیریت از دلایل اصلی مشکلات یاد شده باشد. اگر مدیریت روستایی را بهره‌گیری از امکانات مادی و منابع انسانی برای دستیابی به توسعه و بهبود شرایط موجود فرض نماییم، نباید هیچ عنصری از عناصر روستا به‌عنوان یک سیستم کلی نادیده گرفته شود.

۱-۱ بیان مسئله

یکی از مشخصات بارز کشورهای در حال توسعه داشتن درصدهای بالایی روستانشینی می‌باشد که آنان را به‌صورت جوامعی روستانشین معرفی می‌کند. اسکان جمعیت در روستاهای کوچک به همراه پراکندگی و تفرق آنان در پهنه سرزمین ملی نیز از خصوصیات عمده این جوامع به شمار می‌رود. کشور ایران که یکی از کشورهای در حال توسعه جهان به شمار می‌رود، نیز از این قاعده مستثنی نیست. وجود یک درصد بالایی روستانشینی و تفرق و پراکندگی روستاها در پهنه سرزمین ملی مؤید این مسئله است. جمعیت روستایی کشور از ۶۸/۶ درصد در سال ۱۳۵۵ به ۳۸ درصد در سال ۱۳۷۵ رسیده است. هرچند این روند کاهش محسوسی را نشان می‌دهد ولی باز درصد بالایی از جمعیت کشور در مناطق روستایی ساکن می‌باشد. به

علاوه وجود ۶۰ هزار روستا خود مسئله‌ای قابل توجه است. به طور متوسط در هر ۲۷ کیلومتر مربع یک ده قرار دارد.

این گستره پهناور و این پراکندگی نقاط جمعیتی هر یک برای خود طبیعتی ویژه دارند و آداب و رسوم و سنت‌های آنان نیز با یکدیگر متفاوت است و تمام اشکال برنامه‌ریزی که در دفاتر خود، دهات‌ها را یک شکل و یک قواره در نظر می‌گیرند و می‌خواهند همه آنان را زیر چتر واحدی برده و برنامه یکسانی برای آنان پیاده کنند ناشی از همین چشم پوشی از تفاوت‌ها و نادیده گرفتن اختلافات طبایع و سنن روستاهای کشور است (یوسف قریب، ۱۳۷۷، ص ۶۹).

قطعاً برای سرزمینی به این وسعت، با نقاط روستایی پراکنده‌ای در چنین حد و شرایط اقلیمی و منابع طبیعی متفاوت چاره‌ای نیست، جز آنکه به جای برنامه‌ریزی متمرکز و تصمیم‌گیری‌های ذهنی در دفاتر و اتاق‌های در بسته و بدون توجه به اختلاف مناطق و تفاوت طبایع، راه‌های دیگری در پیش گیریم که عملاً اثبات گردیده است. طریقه جدید و مفید، انتخاب مسئولان محلی در هر روستا و بخش و شهرستان برای مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها و دخالت مؤثر در سرنوشت خودشان می‌باشد و تجربه کشورها و سایر ممالک نشان داده که دلسوزترین افراد ساکنین مناطق همان نقاط می‌باشد و همان‌ها هستند که به خوبی می‌توانند دردها را تشخیص داده و در جستجوی درمان نیز بهترین تلاش‌ها را به کار گیرند.

این امری طبیعی است که مردم بومی هر محل مشکلات خود را بهتر از هر کس دیگری درک می‌کنند و می‌توانند برای حل مشکلات خود ارائه دهند. بدین ترتیب در بین مردم هر محل گنجینه گرانبهایی از دانش، اراده و شوق وجود دارد که می‌تواند و می‌بایست در جهت توسعه مورد استفاده قرار گیرد. این منبع عامل بالقوه‌ای است که می‌توان بسیج کرد. ولی بسیج این نیروهای بالقوه از طریق برنامه‌های خشک و رسمی و کارشناسانه طراحی شده در مرکز و به‌دور از جامعه روستایی میسر نمی‌باشد. ضروری است جامعه روستایی از درون خود افراد مورد اعتمادی را به عنوان نمایندگان و مدیران خود انتخاب نمایند.

منتخبین روستا به خاطر اینکه در ارتباط تنگاتنگ با روستاییان می‌باشند، اولاً مورد اعتماد مردم بوده و ثانیاً بهتر می‌توانند عواطف، احساسات و نیازهای جامعه روستایی خود را درک و در جهت حل مسائل و رفع مشکلات آن کوشش نمایند.

کارشناسان معتقد هستند در حال حاضر ضعف مدیریت از معضلات فرآیند توسعه در روستاهای ایران به شمار می‌رود. مطالعات انجام گرفته نشان می‌دهد که در روستاها نوعی مدیریت ناقص اعمال می‌گردد که نمی‌توان آن را شبیه مدیریت نامید چرا که تمامی جنبه‌ها و وظایف مدیریت کامل اجرا نمی‌شود (عبدالهیان و همکاران، ۱۳۸۵، ص ۲۹).

اگر مدیریت روستایی را علم تلفیق و تنظیم عوامل مختلف طبیعی، انسانی و اقتصادی در جامعه روستایی تعریف نماییم. روشن می‌گردد که در واقع این عمل از طریق شکل دهی سازمان‌ها و نهادهای دست‌اندر کار در اداره مناطق روستایی صورت خواهد گرفت، این سازمان‌ها و نهادها ابزارهای تأمین هدف‌های جامعه روستایی هستند. موفقیت و شکست هر یک از این سازمان‌ها در دستیابی به اهداف و انجام فعالیت‌هایشان متکی به مدیریت آنهاست. به این

ترتیب همکاری و تعامل مجموع عوامل و بازیگران صحنه مدیریت روستایی اعم از بیرونی (دولت و سازمان‌ها) و درونی (مردم و تشکلهای محلی) می‌توانند رضایت‌مندی روستاییان و سرنوشت اداره امور روستاها را رقم بزنند (افتخاری و همکاران، ۱۳۸۶، ص ۷-۶).

با توجه به مطالب مطرح شده، مدیریت در سطح نواحی روستایی از گذشته‌های دور تاکنون چشم‌اندازی روشنی نداشته است. تا قبل از انقلاب مشروطه، روستاییان به صورت برده و بنده مالک تلقی می‌گردیده و مجری محض عوامل و خواسته‌های ارباب بوده‌اند. پس از آن تا اصلاحات ارضی، عمدتاً دولت نیز شریک و سهیم مالک در اداره امور روستا گردید در شرایط جدید روستاییان علاوه بر مالک در برابر دولت نیز جوابگو بودند پس از اصلاحات ارضی، سنگینی و سایه ارباب از سر روستاییان برداشته شد. لیکن دولت و مأمورین آنها ترسیم‌کننده خط مشی زندگی آنها گردیدند. پس از انقلاب اسلامی مدیریت جدیدی در روستاها آغاز گردید و شوراهای اسلامی روستایی در سریعترین زمن ممکن توسط محلات زندگی در روستاهای کشور تشکیل گردید. به تدریج قدرت شوراها تا آنجا پیش رفت که استانداران، بخشداران و سایر مقامات کشوری در حدود اختیارات شوراها ملزم به رعایت تصمیمات آنها شدند (اصل ۱۰۳ قانون اساسی).

برای تسهیل در انجام امور اداری تاکنون تلاش‌های پیگیر و مستمر انجام شده است که وجه اشتراک همه این تلاش‌ها حرکت به سمت تمرکززدایی و واگذاری امور و سپردن اختیارات بوده است. از جمله اقداماتی که در این راستا صورت گرفته، فعال نمودن و توانمند کردن نهادهای محلی و ایجاد زمینه برای مشارکت وسیع و گسترده مردم در این فرآیند بود. در کشور ما هم تشکیل شوراهای اسلامی از این قاعده مستثنی نبوده است (بنار، ۱۳۸۳، صص ۱۴-۱۵).

پس از پیروزی انقلاب اسلامی شکل‌گیری شوراها به صورت جدی و هدفمند با تأکید بر رویکرد مشارکت مردم و استفاده از توان و ظرفیت روستاییان در فرآیند توسعه روستایی مورد عنایت قرار گرفت. این جریان جدید با تأکید بر مشارکت مردم و برپایه تمرکززدایی مطرح گردید. به این لحاظ از جمله ضروریات در جهت جهت‌گیری صحیح یک برنامه رشد و توسعه. تکیه بر نیروهای خروشان ملت و مشارکت آنها در تحقیق این برنامه‌هاست (قریشی ابهری، ۱۳۷۷، ص ۹۰).

وجود شوراهای اسلامی روستایی به عنوان نهاد مشارکتی و مردمی در سطح روستاهاست که در واقع حلقه اتصال میان مردم و ارگان‌ها و دست اندرکاران اجرایی دولت را فراهم کرده و نقش مهمی در فرآیند توسعه روستایی براساس نیازها و خواسته‌های محلی تحت عنوان برنامه‌ریزی محلی است.

یکی از وظایف مهم شورایی اسلامی روستایی انعکاس نیازها و مشکلات روستا به مقامات فرادست اجرایی و دولتی است تا از طریق آن بتوان برنامه‌های جاری توسعه روستایی را فراهم ساخت. انجام وظایف و تکالیف توسط شوراها در انواع فعالیت‌ها و عملکرد شوراها یعنی تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، پیگیری و نظارت عینیت می‌یابد که تحلیل عملکرد آنها میزان دستیابی به اهداف توسعه روستایی را روشن می‌سازد. با توجه به پشت سر نهادن دوره‌هایی از زمان فعالیت